

Tatia Oboladze

Georgia, Tbilisi

Shota Rustaveli Institute of Georgian Literature

“Syphilization” and Symbolism (Charles Baudelaire)

Summary

19th Century Paris - The Center of the World Culture - due to its bohemian lifestyle and sexual experiments also faced the challenge of a venereal disease - syphilis .

Syphilis, naturally, was also reflected in the literature and connected with the central concepts of symbolist aesthetics - city-megapolis, drugs, bohemia.

The purpose of our article is to explore the French Symbolist tradition, in particular, the form and character of the syphilis theme in the works of Charles Baudelaire.

Key words: Syphilis, Charles Baudelaire, Femme fatal, Symbolism, The Flowers of Evil,

თათია ობოლაძე

საქართველო, თბილისი

შოთა რუსთაველის სახელობის

ქართული ლიტერატურის ინსტიტუტი

„სიფილიზაცია“ და სიმბოლიზმი (შარლ ბოდლერი)

სიფილისმა, ნებისმიერი სხვა ეპიდემიის მსგავსად, შეძრა კაცობრიობა და მსოფლიოში დიდი შიში, უიმედობა დანერგა. სიფილისი, სქესობრივი გზით გადამდები ბაქტერიული ინფექცია, ფიზიკურ ტკივილთან ერთად ემოციურ-მენტალური ტანჯვის მიზეზად იქცა, ვინაიდან ინფექცია გარკვეულ სტადიაზე აზიანებს ნერვიულ სისტემას და სხვადასხვა ფსიქიკურ აშლილობას იწვევს.

ჩვენი მიზანია, მოკლედ მიმოვიხილოთ ისტორიული კონტექსტი, თუ როდის და რა ფორმით ჩნდება სიფილისი მხატვრულ ტექსტებში, ძირითად ყურადღებას კი გავამახვილებთ შარლ ბოდლერის შემოქმედებაში სიფილისის რეფლექსიაზე, როგორ გამოვლინდა, რა შინაარსი შეიძინა, მისი შემოქმედების რომელ ცენტრალურ კონცეპტებს დაუკავშირდა.

სიფილისის ინფექცია ევროპაში ოფიციალურად მე-15 საუკუნიდან ფიქსირდება. მას მრავალი განსხვავებული სახელით მოიხსენიებდნენ, საფრანგეთში განსაკუთრებულად სწრაფი გავრცელების გამო, ხშირად „ფრანგულ დაავადებასაც“ უწოდებდნენ (კოსი 2007). არსებობს არაერთი თეორია როგორც ინფექციის წარმოშობის შესახებ, ისე მრავალი, ძირითადად მორალისტური ინტერპრეტაცია, თუ რატომ აღმოჩნდა ევროპა ამ დიდი განსაცდელის წინაშე.

ევროპის კონტინენტზე დაავადების გამოჩენის ყველაზე გავრცელებული თეორია უკავშირდება ქრისტეფორე კოლუმბის სახელს. ახალი სამყაროდან დაბრუნებულმა მეზღვაურებმა (1493 წლიდან) ჩამოიტანეს ახალი ცოდნა, ჩამოიყვანეს სხვადასხვა ეთნიკური ჯგუფის ადამიანები, რომლებიც იყვნენ სიფილისის მატარებელი. ესპანურ ქრონიკებში დაცული ცნობების მიხედვით ბარსელონაში ჩამოსული კოლუმბის მეზღვაურები იტანჯებოდნენ საშინელი დაავადებით, რაც ზუსტად შეესაბამება სიფილისის აღწერას (რენდელი 1999:16). საომარმა მოქმედებებმა, ჰიგიენის საეჭვო სტანდარტმა, სიღარიბემ, დაავადების სპეციფიკამ (იგულისხმება, რომ საწყის ეტაპზე ინფექციის ნიშნები ზოგჯერ დროებით ქრება) ხელი შეუწყო და დააჩქარა ევროპაში სიფილისის უკონტროლო გავრცელებას.

მართალია, სიფილისი სხვა ეპიდემიებისგან – შავი ჭირი, ქოლერა და სხვა. სიკვდილიანობის მაჩვენებლით განსხვავდებოდა, უფრო დაბალი სიკვდილიანობის დონე ჰქონდა, თუმცა დიდი კვალი დატოვა დასავლური ცივილიზაციის სოციალურ-პოლიტიკურ ცხოვრებაში, შეცვალა სააზროვნო და მსოფლმხედველობრივი პარადიგმა. სიფილისი ევროპისთვის პირველი ვენერული დაავადება იყო. ბუნებრივია, ეს დიდი მოვლენა თავისებურად აისახა ხელოვნების სხვადასხვა სფეროში. რენდელის მართებუ-

ლი შენიშვნით, შავი ჭირის შემდეგ სიფილისის არის ერთადერთი ეპიდემია, რომელმაც ამ მასშტაბის სახელოვნებო უკუკავშირი გამოიწვია (რენდელი 1999: 12). სიფილისის ბუმი ტექსტებში ქრება მე-20 საუკუნეში, რასაც ლოგიკური ახსნა აქვს. პენიცილინის გამოგონებით უკვე 1930 იანი წლებიდან შესაძლებელი გახდა სიფილისის მკურნალობა. დაავადებას ყველა მისტიკური შინაარსი გამოეცალა.

საინტერესოა მხატვრულ ტექსტებში სიფილისის რეფლექსია. სამეცნიერო ლიტერატურაში (ლესა რენდელი, ლეონარდ კოსი და სხვ.) მართებულად არის შენიშნული, რომ შავი ჭირისგან განსხვავებით, სიფილისი ლიტერატურაში ძირითადად არაპირდაპირი გზით (რაბლე, მოპასანი, ბალზაკის მამა გორიო, ფლობერის მადამ ბოვარი), მინიშნებებით გვხვდება. დაავადების სიმპტომების აღწერით იკვეთება პერსონაჟის იდენტობა, მისი წარსული, მისი სოციალური სტატუსი და ა.შ. სიფილისი დიდი ხანი ტაბუირებული იყო. თავიდანვე სხვა ეპიდემიების მსგავსად, ეს დაავადებაც ღვთიურ სასჯელად აღიქვა საზოგადოებამ. თუმცა, სიფილისის შემთხვევაში კათოლიკური ეკლესია განსაკუთრებით აპელირებდა საღვთო სამართლის იდეაზე. ის ასოციაციურად დაუკავშირდა – ცოდვას, ამორალურობას, სასჯელს. ბუნებრივია, სიფილისს საშიშ დაავადებასთან ერთად სამარცხვინო კონოტაცია ჰქონდა. სწორედ ამიტომ, მკურნალობა ხშირად „მორალური განწმენდის რიტუალით“ (სხეულებრივი დასჯა, აბაზანების სეანსები) იწყებოდა, რასაც ვერცხლის წყლით მკურნალობა მოსდევდა (კონერი 1989:725).

„დამნაშავეს“ იდენტიფიცირება ადამიანის თანშობილი სწრაფვაა. მას სურს, ახსნას უბედურების მიზეზი და იპოვოს დამნაშავე. კონტექსტის შესაბამისად „განტევების ვაცი“ იცვლებოდა და „ბრალდებულთა“ ჯგუფი ფართოვდებოდა – თავდაპირველად უცხო ხალხები, „სხვები“ დაადანაშაულეს, ამ დაავადების ევროპაში შემოტანის პასუხისმგებლობა მათ დააკისრეს, მოგვიანებით ღარიბული უბნები დასახელდა სიფილისის გავრცელების კერად, შემდეგ – პროსტიტუცია, მეძავთა ჯგუფი, ბოლოს, კი ზოგადად ქალი მიიჩნეს ვენერული დაავადების გავრცელების წყაროდ.

სიფილისი და ხელოვნება, მისი რეფლექსია მხატვრულ ტექსტში – ამ პრიზმაში ტექსტების კვლევა საკმაოდ მნიშვნელოვანი და საინტერესო დასკვნების გაკეთების საშუალებას გვაძლევს. ფრანგულ ლიტერატურაში სიფილისის მეტაფორა, სიფილიზაციის გამხატვრულება ფრაგმენტულად, მაგრამ გამოკვლეულია. აღნიშნულ საკითხზე მუშაობდა – პატრიკ ლასოვსკი, სუზან კონერი, ლესა ბეთი და ა.შ. თუმცა ჩვენ მიერ მიკვლეულ სამეცნიერო ლიტერატურაში ვერ მოვიძიეთ შარლ ბოდლერის შემოქმედებაში სიფილისის რეპრეზენტაციის ანალიზი, შესაბამისად, სწორედ ამ საკითხზე ვამახვილებთ ყურადღებას.

მე-19 საუკუნის პარიზი – „მსოფლიო კულტურის ცენტრი“, ქალაქი-მეგაპოლისი, ბოჰემური ცხოვრების წესისა და სექსუალური ექსპერიმენტების მიზეზით ვენერული დაავადების – სიფილისის – ეპიდემიის გამოწვევის წინაშეც აღმოჩნდა. სიფილისი განსაკუთრებით გავრცელდა სახელოვნებო წრეში – გუსტავ ფლობერი, შარლ ბოდლერი, ტულუზ ლოტრეკი, პოლ გოგენი, გი დე მოპასანი და ა.შ. მხოლოდ მცირედი ჩამონათვალია ამ დიაგნოზის მქონე ხელოვანების. ტკივილთან და სიმპტომებთან „ბრძოლის“ აპრობირებულ საშუალებად პარიზული ბოჰემისთვის ნარკოტიკული თრობა იქცა.

სიფილისმა შარლ ბოდლერის ბიოგრაფიის მსგავსად პოეტის შემოქმედებაზეც დიდი გავლენა იქონია და გარდაუვალად დაუკავშირდა მისი ესთეტიკის ცენტრალურ კონცეპტებს – ქალაქი-მეგაპოლისი, ნარკოტიკი, ფატალური ქალი, ბოჰემა. ვ. გაფრინდამვილი საპროგრამო წერილში „დეკლარაცია (ახალი მითოლოგია)“ – პირდაპირ აცხადებს: „თუ წინათ პოეზიაში იყო აპოლონი, ახლა არის გოტიე, თუ წინათ იყო მედუზა და გოგონა, ახლა არიან ედგარი და მალდარორი, არის სიფილისი და ბოგემა.“

ნებისმიერ ეპოქაში ცალკეული არქეტიპული სახეები, მოტივები აქტიურდება. პ. ალბუის დასკვნით, მე-19 საუკუნეს ფრანგული ლიტერატურის ძირითადი არქეტიპებია – სატანა, კენი, და ფატალური ქალის სახე (ალბუი 2012: 31). ხელოვნებაში დემონუ-

---

* Patrick Lasowski. Syphilis. Essai sur la literature francaise du XIX siècle); Susan P.Conner – Politics, Prostitution and the Pox in Revolutionary Paris, 1789-1799; Lesa Beth – Representations of syphilis in sixteenth-century French literature

რი ქალის (Femme Fatale) გაძლიერება რომანტიზმის ესთეტიკიდან მომდინარეობს და მეცნიერთა ნაწილი, ამ ტენდენციას ყოფითი მიზეზით – აღნიშნულ პერიოდში სხვადასხვა ვენერულ დაავადებათა ფართო გავრცელებით – ხსნის. პროსტიტუცია და სიფილისი თანამედროვე ქალაქური ცხოვრების გარდაუვალ ნაწილად იქცა, რამაც ხელი შეუწყო ქალის დემონიზაციის პროცესს. მე-19 საუკუნეში სამედიცინო სფერომ ვენერული დაავადებებისა და მენტალური აშლილობების მთავარ მიზეზად ქალი დაასახელა (ვიეირა 2017: 46-47; მარშალი 2011:129).

ბოდლერის პოეზიაში ჩნდება ახალი ტიპის – ვნებიანი, მიწიერი, ეგზოტიკური, ფატალური ქალის კომპლექსური სახე. მისი შემოქმედების მარკერი – ამბივალენტურობა ამ შემთხვევაშიც ნათლად იკვეთება. ქალი მისთვის ერთდროულად არის დაცემისა და ნუგეშის მიზეზი, ხან სპლინის, ხან იდეალის სინონიმი. მაგალითად, ლექსში „ვამპირი“: „-ბილწო, ვისზედაც მე ვარ მიბმული,/ ვით კატორღელებს აბამს ბორკილი,/ ვით მოთამაშეს ჯიუტს-თამაში,/ ვით გალოთებულს-სპირტის სასმელი“ (XXXI ვამპირი). ქალი-დემონი იმორჩილებს პოეტის სულს და ლირიკული გმირი ვერ ახერხებს მისი მონობისგან თავის დაღწევას.

შარლ ბოდლერის შემოქმედებაში სიფილისის თემა ჰაიტელი წარმოშობის კაბარეს მოცეკვავე და მეძავ ჟან დუალისადმი მიძღვნილი ლექსების (ლექსი „შხამი“, „უცხო სურნელი“ და ა.შ.) ციკლში აისახა. პოეტის ბიოგრაფების აზრით, ბოდლერს ჟან დუალისგან გადაედო სიფილისი და ამ მიზეზით, ჟან დუალი ითვლება ბოდლერის შემოქმედებაში ფატალური ქალის პროტოტიპად.

ორივე სიფილისმა იმსხვერპლა. ბოდლერის წამალდამოკიდებულება სამედიცინო დიაგნოზმა – სიფილისმა განაპირობა, ვინაიდან ამ პერიოდში ოპიუმი ვენერული დაავადებების სამკურნალოდ გამოიყენებოდა. სამკურნალო მიზნით დაწყებული ოპიუმის მოხმარება მისდამი დამოკიდებულების ჩამოყალიბებაში გადაიზარდა.

ამდენად, ბოდლერის შემოქმედებაში სწორედ მეძავს, ფატალური ქალის სახეს და ნარკოტიკულ თრობას (ოპიუმისა და ჰაშიშის მითს) დაუკავშირდა სიფილისის თემა და გამოვლინდა ჟან დუალისადმი მიძღვნილ ლექსებში.

დამოწმებანი:

ალბუი 2012: Albouy, P. Avant-propos (1969). *Mythes et Mythologies dans la littérature Française*. France: Armand Colin, 2012.

ბერტი 2005: Burt, E. S. *Baudelaire and intoxicants*. In: *The Cambridge Companion To Baudelaire*. Ed. Rosemary Lloyd. UK: Cambridge University Press, 2005 (p.117-129)

ბოდლერი 1992: ბოდლერი, შ. „ბოროტების ყვავილები“. თარგ. დავით აკრიანი. თბილისი: გამომცემლობა „იანუსი“, 1992.

გაფრინდაშვილი 1990: გაფრინდაშვილი, ვ. *ლექსები, პოემა, თარგმანები, ესსეები, წერილები მწერლის არქივიდან*. თბილისი: გამომცემლობა „მერანი“, 1990.

ვიერა 2017: Vieyra N. “*Tout n’est que syphilis*”: *Venereal Terror and the Representation of Woman in fin de siècle Belgium*. In: *Mental Illnesses in Symbolism*. Cambridge Scholars Publishing, 2017. Pp.44-62

კონერი 1989: Conner, P., Politics, S. *Prostitution and the Pox in Revolutionary Paris. 1789-1799*. Oxford University Press. <https://www.jstor.org/stable/3787545>

კოსი 2007: Koos R. L. *Damaged Literary Goods: Telling the Tale of Syphilis in Nineteenth-Century France*. 2007. <https://www.jstor.org/stable/40838407>

მარშალი 2011: Marchal, B. *Symbolisme*. Armand Colin: 2011.

რანდალი 1999: Randall, B. L. *Representations of Syphilis in Sixteenth-Century French Literature*. The University of Arizona Press. 1999/

Tamar Sharabidze

Georgia, Tbilisi

Shota Rustaveli Institute of Georgian Literature

Death in Relation to Collective Punishment (On the Example of Georgian Literature)

Summary

The Covid pandemic that is raging in the world has made humanity think not only about the means of survival, but also about the existential issue in general: On the problem of death and the meaning of human existence. Forms of “Untimely death” in real life and in literature are also